

soon enkelvoud gelijkt daarom op een vergiftigd geschenk. Deze anonieme betekenaar laat ieder van ons toe om zichzelf als een distinctief individu te positioneren ('ik ben ik'), maar dan wel tegen de prijs van het verlies van elke mogelijkheid tot een directe zelfpresentatie of -representatie. Want het grammaticale 'ik' duidt het sprekende ik enkel aan, indexeert het wel maar zonder het ook reëel aanwezig te stellen of te representeren. In die zin bewerkstelligt de mogelijkheid om 'ik' te zeggen paradoxaal genoeg ook een radicaal en onophefbaar ik-verlies. Kortom, in onze letterlijk gedeelde of gesplitste subjectiviteit klappen taal en 'zijn' uit elkaar. 'Zichzelf zijn' is sprekende wezens niet gegeven: ze zijn altijd al onteigend door wat hen eigen is – door hun taligheid en de daarmee samenhangende subjectiviteit.

Dat ieder van ons al sprekend of (na)denkend nooit bij zichzelf aankomt, dus geen harde identiteit in de strikte betekenis van het woord kan claimen, maakt Handke in de rest van de tekst overduidelijk door zijn ik heel contradictoire dingen te laten zeggen. Het tekstuele 'ik' heeft in *Selbstbeziehung* geen consistentie, presenteert dan ook geen mooi afgerond levensverhaal en zegt-zomaar-wat. En toch ook niet: er zit een helder patroon in het geheel van ik-uitspraken. In feite blijft dat ik of subject de gehele tekst lang geobsedeerd door het verplichtende van elke taal – door wat Roland Barthes ooit 'het fascisme van de taal' noemde. Taligheid is inderdaad ook synoniem met regels of normen, reden waarom Lacan in zijn werk de taal tot model van de symbolische orde of cultuur heeft gepromoveerd. Handke volgt deze zienswijze, maar benadrukt bijzonder sterk het uiterlijk dwingende van talige en andere conventies. De tekst is hier onmiskenbaar getekend door het klimaat van de jaren zestig en de wil om protest aan te tekenen, in verzet te gaan ook. Het enige dat het door de taal geknevelde tekstuele 'ik' evenwel aan het einde van de voorstelling rest, is het assumeren van al het gezegde: 'I said I', inderdaad.

I said I werd door Anne Teresa De Keersmaecker geënceneerd in nauwe samenspraak met haar zus Jolente, bekend van tg Stan. Misschien dat mede hierom de interpretatie van Handkes tekst zo dicht op de voorstelling zelf zit, ja die als het ware gedurig lijkt te become-tariëren, zodat er een eigenaardige reflexieve spiegelverhouding ontstaat tussen tekst-opvoering en tekst, tekstzeggings en hetgeen wordt gezegd. De elk subject kenmerkende deling of splijting ('fente', dixit Lacan) verschijnt hier namelijk als het waarmerk bij uitstek van de acteur-performer. Als die 'ik' zegt, valt deze gefingeerde subjectiviteit immers per definitie niet samen met het eigen ego. In die zin sym-

I said I - Rosas / Herman Sorgeloos

boliseert de theaterspeler, de danser of – weerom algemener gesteld – de podiumperformer de *condition humaine*, de elk subject kenmerkende onmogelijkheid van zoiets als 'eigenlijkheid', authenticiteit of 'met zichzelf samenvallen'. Wie 'ik' zegt, is altijd al een ander een personage in de anonieme tekst genaamd taal. Binnen de context van de voorstelling werkt de theatraalizing van Handkes tekst daarom als het ware dubbelop, is hij op een dubbele wijze verdubbeld. Enerzijds is de onophefbare, in alle betekenissen van het woord oorspronkelijke zelfvervreemding die *Selbstbeziehung* genadeloos openplooit gewoonweg altijd ook die van de dansers-acteurs als performers (als fictieve 'ik-ken' of 'personages'). Anderzijds is natuurlijk ook hun reële subjectiviteit gebroken of gedeeld, door hun intrede in een taal – in dé symbolische orde – voorgoed in tweeën gespleten. Waaruit logisch volgt dat, oh paradox!, ze uitgerekend als performers de ware vorm van hun subjectiviteit representeren of voorstellen. Als performers zijn ze wat ze werkelijk zijn: niet zichzelf, maar de onmogelijkheid om als ik-spreker zichzelf te zijn (en dus in figuurlijke zin wel degelijk zichzelf).

3.

De totale encenering van *I said I* maakt ook in meer algemene zin een leidmotief van de door Handkes tekst gedurig gesuggereerde tegenstelling tussen een moeilijk te articuleren individualiteit enerzijds en een vage, voornamelijk dwingende sociabiliteit anderzijds. Dat blijkt al meteen van bij de aanvang van de voorstelling. Overigens bevinden de dansers-acteurs zich al bij het binnenkomen op het po-

dium, waar aan de rechterkant dj Grazzhoppa en saxonist Fabrizio Cassol, bekend van Aka Moon, het publiek muzikaal verwelkomen (de linkerkant is voor Ictus-leden François Deppe, Jean-Luc Fafchamps, George Van Dam en Alexandre Fostier). Na het doven van de zaallichten beginnen met uitzondering van de Japanse Taka Shamoto de tien performers, versterkt door een goed zichtbare mondmicrofoon, in verschillende 'moedertalen' Handkes tekst te declameren. Soms herhalen ze elkaar, soms worden ze onderbroken door het duo Grazzhoppa-Cassol. De tekstzeggings gebeurt nu eens frontaal richting publiek gekeerd, dan weer terwijl er schijnbaar ordeloos door elkaar wordt gelopen of van plaats gewisseld. De groep brengt de tekst losjes en ongedwongen, met de van Discordia en tg Stan zo onderhand overbekende informaliteit: gekruiste armen, korte glimlachjes naar elkaar, een vooruitstaand been hier en een scheefstaand lijf daar. Deze achtere-loosheid is natuurlijk gestileerd en bestudeerd want geënceneerd, dus allesbehalve écht informeel. Vernieuwend is het allemaal niet meer, maar dat doet er ook weinig toe: het werkt, het is een bij Handkes tekst goed passende, erg efficiënte theatraaliteit. Na een tijdje klit de groep samen op de houten tribune links achteraan het podium (decor en licht zijn overigens van de hand van Discordia-voorman Jan Joris Lamers). Nog meer Handke, in dezelfde *arte povera*-stijl gebracht – tot de eerste scène eindigt met het collectief uit elkaar nemen van de tribune onder begeleiding van, nog steeds, de jazz annex hip hop-deunen van Fabrizio Cassol en dj Grazzhoppa. Op dat ogenblik stapt Taka Shamoto, die zich tot dan toe zwijzaam heeft